

Position paper van de Kinderombudsman ten behoeve van het rondetafelgesprek op 21 juni 2018 over de mentale versterking van Groningen

Geachte leden van de Vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat,

Op 21 juni 2018 organiseert u een rondetafelgesprek over het onderwerp mentale versterking van Groningen en u heeft mij hiervoor uitgenodigd. Hartelijk dank voor deze uitnodiging waar ik graag op inga. Hierbij ontvangt u - desgevraagd - voorafgaand aan het rondetafelgesprek mijn position paper over dit onderwerp vanuit het perspectief van kinderrechten.

Inleiding

Allereerst wil ik opmerken dat ik het van harte ondersteun dat u aandacht besteedt aan de mentale gezondheid van de bewoners in het aardgaswinningsgebied. Ik ben verheugd dat u daarbij specifiek aandacht heeft voor de mentale gezondheid van kinderen en jongeren. Aandacht voor het welzijn en de gezondheid van kinderen en jongeren in het gaswinningsgebied is er tot nu toe te weinig geweest.

Als Kinderombudsman kom ik op voor de rechten, belangen en ontwikkeling van alle kinderen en jongeren in Nederland. Daarbij baseer ik mij op het VN-Kinderrechtenverdrag dat is gefundeerd op drie pijlers: 1) kinderen en jongeren hebben recht op bescherming, 2) kinderen en jongeren hebben recht op voorzieningen en 3) kinderen en jongeren hebben recht op participatie. In het VN-Kinderrechtenverdrag staan vier artikelen centraal. Artikel 3 dat bepaalt dat het belang van een kind of jongere een eerste primaire overweging moet zijn bij alle besluiten die op hen zien. Artikel 6 dat stelt dat de ontwikkeling van een kind of jongere voorop moet staan. Artikel 2 dat zegt dat een kind of jongere recht heeft op gelijke behandeling en artikel 12 waarin staat dat een kind of de jongere het recht heeft om gehoord te worden over besluiten die zijn of haar ontwikkelingsbelang raken.

Rapport Vaste grond gezocht

In oktober 2017 heb ik met mijn rapport *Vaste grond gezocht* een advies uitgebracht aan verschillende partijen over de situatie en ontwikkeling van kinderen en jongeren die opgroeien in het aardgaswinningsgebied in Groningen. Voor dit onderzoek is gesproken met kinderen en jongeren, maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties, hulpverleners en bestuurders. Ook is een enquête uitgezet onder kinderen en jongeren.

Mijn - pijnlijke - hoofdconclusie was dat er tot dat moment op alle fronten en bij alle betrokken partijen te weinig aandacht was voor kinderen en jongeren in het aardbevingengebied. Geen van de pijlers van het VN-Kinderrechtenverdrag stonden voldoende centraal. Zo was er bijvoorbeeld geen eenduidige op kinderen en jongeren gerichte visie en aanpak in a) beleid, b) hulpverlening en c) wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast was de informatievoorziening over de aardgaswinning en de consequenties hiervan vrijwel uitsluitend toegespitst op volwassenen.

Ik deed in mijn rapport de volgende aanbevelingen:

- *Aan alle betrokken partijen:*
Weeg de belangen van kinderen en jongeren mee in alle beslissingen over gaswinning, herstel, versterking en de ontwikkeling van de regio
- *Aan de NCG, decentrale overheden en scholen*
Draag zorg voor goede informatievoorziening voor kinderen en jongeren in het aardbevingsgebied, die is toegesneden op hun behoeften en ontwikkeling
- *Aan hulpverlenende instanties, scholen, gemeenten en het Rijk:*
Verbeter de signalering van aardbevingsgerelateerde problemen en zorg voor voldoende financiering voor signalering en hulpverlening
- *Aan in het bijzonder de NCG, maar ook alle andere partijen die bij deze verhuizingen betrokken zijn (NAM, gemeenten):*
Beperk zoveel mogelijk de onzekerheid en overlast door verhuizingen
- *Aan in het bijzonder de NCG (als opdrachtgever):*
Start vervolgonderzoek voor een breder beeld, onder meer gericht op de omvang van de problematiek, de situatie van kwetsbare kinderen en langetermijneffecten
- *Aan het kabinet:*
Pak eerdere aanbevelingen Nationale ombudsman aan het kabinet voortvarend op.

Sinds het uitkomen van mijn rapport zijn er door verschillende partijen initiatieven ondernomen die in lijn liggen met mijn aanbevelingen en de pijlers van het VN-Kinderrechtenverdrag. Zo zijn de GGD en verschillende gemeenten bezig met het verbeteren van de signalering van problemen en (preventieve) hulpverlening rond kinderen en jongeren. Ze zullen hiervoor extra financiële middelen kunnen inzetten. De gemeente Loppersum heeft op hun website een speciale pagina voor kinderen ingericht en er zijn ook mooie particuliere initiatieven. En er start vanuit de Rijksuniversiteit Groningen een eerste wetenschappelijke verkenning naar wat er onder kinderen en jongeren speelt en welke data nodig zijn om hun welzijn en ontwikkeling te monitoren.

Tegelijkertijd moet ik constateren dat een integrale visie op wat het voor kinderen en jongeren betekent om op te groeien in het aardgaswinninggebied ontbreekt. Mijn aanbevelingen zijn hierdoor nog steeds actueel. Kinderen moeten beter voorbereid worden op waar ze mee te maken gaan krijgen. Voorzieningen en zorg zijn nog niet gericht op de bescherming van kinderen tegen de spanningen en stress die de aardgaswinning en de versterking met zich mee brengt. Pas komende maand wordt een eerste wetenschappelijke verkenning gestart waarin kinderen een eigen plaats krijgen. Het is essentieel dat de belangen van kinderen worden meegewogen in al het beleid en op alle niveaus van besluitvorming waarmee ze te maken hebben als ook in wetenschappelijk onderzoek. Het is belangrijk dat alle partijen zich hier vol voor inzetten. De mate van opvolging van mijn aanbevelingen zal ik blijven volgen en begin volgend jaar zal ik mijn bevindingen hierover publiceren. Deze zal ik uiteraard ook met uw Kamer delen.

Stress

In mijn rapport heb ik benadrukt dat kinderen en jongeren, naast problemen door de aardbevingen zelf, vooral last hebben van de onrust en de daaraan verbonden stress die het leven in het gebied met zich mee brengt. Het gaat hierbij zowel om van hun ouders en verzorgers 'afgeleide' stress, als stress die ze 'zelf direct' ervaren. Veel kinderen geven aan dat ze in hun gezin druk ervaren door de wijze

waarop met schadeherstel en versterking wordt omgegaan. Hun ouders hebben hier last van en zij daardoor ook. De voortdurende onzekerheid en de spanningen die in gezinnen hierdoor voelbaar zijn, zijn heel stressvol voor kinderen. De actualiteit van de afgelopen weken; de gewijzigde plannen van minister Wiebes over de versterking van woningen, hebben hierdoor impact op kinderen. Het steeds aanpassen van de plannen en het tijdspad rondom de verhuizingen is hierbij een veel door kinderen genoemde stressfactor.

"Dan moet er niet versterkt, en dan toch wel," vertelde een jongen me tijdens het onderzoek. *"Vier jaar geleden hoorden we voor het eerst dat we het huis uit moesten. Twee jaar geleden kwam er eindelijk een plan, en nu lijkt het erop dat we over een paar maanden moeten verhuizen."* Voor kinderen is het, net als voor hun ouders, niet uit te leggen dat hun huis op het ene moment veilig genoeg wordt bevonden, en dan weer niet. De beslissing om de versterking (weer) uit te stellen, is daarom voor kinderen problematisch en druist tegen het ontwikkelingsbelang van de betrokken kinderen in.

Krimpregio

Tot slot wil ik opmerken dat het aardgaswinningsgebied een krimpregio is met veel achterstandsproblematiek. De problematiek rond de aardgaswinning drukt zwaar op wat er verder ook al speelt. Voor de mentale weerbaarheid van kinderen en jongeren is daarom extra belangrijk hen een toekomstperspectief te bieden.

Margrite Kalverboer
De Kinderombudsvrouw